

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АТАМАСЬ Галина Павлівна

УДК 332.1:228.516.4:635.1/.8.002.6

**ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ
ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Спеціальність 08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Миколаїв – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському державному аграрному університеті Міністерства аграрної політики України.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор,
Харківський Дмитро Федорович,
Одеський державний аграрний університет,
завідувач кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, професор,
Сахацький Микола Павлович,
Одеська державна академія будівництва та
архітектури, завідувач кафедри менеджменту і
маркетингу;

- кандидат економічних наук, доцент,
Доброзорова Олена Владиславівна
Херсонський державний аграрний університет,
доцент кафедри менеджменту організацій.

Провідна установа - Національний аграрний університет Кабінету
Міністрів України, кафедра менеджменту
ім.Й.С.Завадського, м. Київ.

Захист відбудеться “8” вересня 2005 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.38.806.01 в Миколаївському державному аграрному університеті за адресою: 54010, м. Миколаїв, вул. Паризької Комуни, 9

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Миколаївського державного аграрного університету за адресою: 54010, м. Миколаїв, вул. Карпенка, 73.

Автореферат розісланий “ 5 ” серпня 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Клочан В.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Важливість науково економічного забезпечення ефективного розвитку регіонального овочевого ринку зумовлена рядом чинників, серед яких найбільш важливими виступають, з одного боку, соціальна значущість для життєдіяльності нації овочевої продукції, що подовжує людині життя та робить його повноцінним і високопродуктивним, а з другого боку – перспективи масштабних економічних здобутків овочівництва в ринкових умовах.

Овочі є традиційним продуктом в раціоні харчування населення нашої країни, а якщо врахувати високу питому вагу жителів міст, то це гарантує велику ємність вітчизняного овочевого ринку. Сприятливим для економічного розвитку овочівництва слід вважати різноманітність його продукції, що споживається у свіжому вигляді, консервується, солиться, кваситься, а відходи при переробці можуть використовуватися на корм в тваринництві. Унікальність галузі полягає в тому, що вона одна із нечисленних рослинницьких, які в зимовий період можуть здійснювати виробництво економічно вигідної продукції.

Економічна поведінка овочевої галузі у значній мірі залежить від факторів мікро- та макроекономічного середовища, що функціонує тепер на засадах ринку. Радикальних змін зазнали організаційно-правові форми та соціально-економічний зміст основних виробників овочів. У зв'язку з викладеним, важливе значення набуває науково прикладне дослідження формування і функціонування регіонального ринку овочів.

Становленню та утвердженню ринкових засад в сільському господарстві України сприяли теоретичні напрацювання та практичні рекомендації В.Я. Амбросова, О.Ю. Амосова, В.Г. Андрійчука, І.Ф. Баланюка, В.І. Благодатного, В.Г. В'юна, П.І. Гайдуцького, О.М. Гаркуші, М.Я. Дем'яненка, О.В. Крисального, І.І. Лукінова, М.Й. Маліка, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Онищенко, П.П. Руснака, П.Т. Саблука, М.П. Сахацького, В.С. Уланчука, В.М. Трегобчука, Д.Ф. Харківського, І.І. Червена, В.В. Юрчишина та інших.

Методологічні та методичні питання розвитку аграрних ринків розкриваються в наукових працях Г.О. Андрусенка, В.І. Бойка, О.І. Гойчук, О.Д. Гудзинського, Й.С. Завадського, В.В. Зіновчука, О.Ю. Єрмакова, М.П. Канінського, В.І. Криворучка, П.М. Макаренка, І.Н. Топіхи, А.І. Шумейка, О.М. Шпичака та інших. Разом з тим, вони не можуть претендувати на завершеність вирішення агроекономічних проблем, особливо тих, що стосуються формування і функціонування регіонального ринку овочевої продукції. Все це зумовило вибір і актуальність теми даної дисертації та наукове і практичне значення проведеного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають тематичному плану науково-дослідних робіт Одеського державного аграрного університету на 2001-2005 роки, є складовою частиною комплексної наукової теми економічного факультету Одеського державного аграрного університету на 2001-2005рр. "Підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах розвитку

АПК Півдня України”, розділом якої виступають дослідження кафедри фінансів Одеського державного аграрного університету на 2001-2005 рр. “Проблеми формування і функціонування системи управління аграрним виробництвом в умовах становлення і розвитку ринкових відносин” (номер державної реєстрації 0103U003034).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у науковому обґрунтуванні методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування регіонального ринку овочевої продукції.

Відповідно до мети дисертаційної роботи визначено такі основні задачі дослідження:

- уточнити поняття регіонального овочевого ринку, його складові та особливості розвитку в пореформений період;
- вивчити роль державного регулювання у формуванні та функціонуванні овочевого ринку;
- дослідити існуючі передумови становлення овочевого ринку регіону;
- проаналізувати місце Одеського регіону в овочевому господарстві України;
- виявити умови формування пропозиції на овочевому регіональному ринку;
- розробити пропозиції щодо формування попиту та удосконалення кон’юнктури овочевого ринку;
- визначити напрями раціоналізації товарної овочевої політики регіону;
- обґрунтувати інноваційно-інвестиційні перспективи розвитку регіонального овочевого ринку.

Об’єктом дослідження є процеси формування та функціонування ринків сільськогосподарської продукції.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та прикладних підходів щодо формування та функціонування овочевого регіонального ринку на пореформеному етапі розвитку аграрного сектора економіки України.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, системний підхід до вивчення економічних явищ, напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених з питань функціонування ринкової економіки, економічного аналізу і прогнозування перспектив розвитку овочевого регіонального ринку.

Для досягнення поставленої мети та розв’язання завдань дисертаційної роботи застосовувалися такі методи: абстрактно-логічний (при теоретичному узагальненні сутності та змісту регіонального овочевого ринку); монографічний (при вивченні практики функціонування регіонального ринку овочевої продукції); графічний (при наочному зображенні складових овочевого ринку та економічної ефективності виробництва і продажу продукції овочівництва); індексний (при зведеній характеристиці зміни обсягів виробництва і збуту овочевої продукції у вартісному виразі та в натуральних величинах); статистико-економічний (при аналізі середніх та відносних величин і групуванні щодо конкретної

господарської діяльності); розрахунково-конструктивний (при обґрунтуванні ринкового попиту та удосконаленні кон'юнктури овочевого ринку); кореляційно-регресійний (при розрахунку рівняння впливу незалежних факторів на економічну ефективність овочів); економіко-математичного моделювання (при оптимізації виробництва та розподілу овочів в агроформуванні) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові результати проведеного дослідження, які характеризуються новизною, полягають в наступному:

вперше:

– запропоновано поняття “регіональний овочевий ринок” як сукупність економічних взаємовідносин між виробниками та споживачами з приводу купівлі та продажу продукції овочівництва в межах певної території, що має природно-кліматичні, соціально-економічні, політико-правові, історичні та етнографічні особливості;

– виділено особливості сучасного становлення овочевого ринку в контексті глибинної трансформації вітчизняного села та економічної глобалізації при посиленні регулюючої функції з боку споживачів щодо кількісних, якісних та цінових параметрів виробництва овочевої продукції;

– опрацьовано різні сценарії формування попиту на овочеву продукцію в Одеській області згідно моделей раціонів для різного рівня фізіологічного забезпечення людини овочами (в перерахунку на свіжі овочі) за мінімальним та раціональним обсягами;

– розроблено організаційну структуру регіонального оптового овочевого ринку Одещини з виділенням основних етапів створення його структурних складових та філій.

знайшли подальший розвиток:

– пропозиції щодо державного регулювання формування умов для високоефективного функціонування овочевих товаровиробників різних організаційно-правових форм власності і господарювання;

– концептуальні положення з розширення виробництва і збуту різноманітної овочевої продукції з метою використання економічних, рекреаційних, культурно-побутових, лікувально-профілактичних та інших особливостей конкретних сільських територій Одеської області;

– заходи, що обґрунтовують необхідність розширення обсягів виробництва і продажу овочевої продукції як господарствами населення, так і великими недержавними і державними сільськогосподарськими підприємствами;

– дослідження щодо перспектив інноваційно-інвестиційного розвитку регіонального овочевого ринку.

Впровадження результатів дослідження сприятиме підвищенню рівня ефективності функціонування регіонального овочевого ринку.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дослідження вже тепер можуть використовуватися: при розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування овочевого ринку Одеської

області, при удосконаленні овочевої товарної політики сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств, при формуванні ринкової стратегії господарюючих суб'єктів з урахуванням сезонних коливань цінової кон'юнктури на овочеву продукцію.

Впроваджуються в практику аграрного виробництва такі результати дисертаційних досліджень: пропозиції щодо врахування особливостей сучасного становлення овочевого ринку в контексті трансформації аграрних відносин в Одеській області передані в Головне управління сільського господарства і продовольства Одеської обласної держадміністрації (довідка №16-6-04-161 від 18.05.2005 р.), пропозиції щодо створення й розміщення регіонального оптового овочевого ринку в м. Одесі та його філії в південній частині Одещини в м. Ізмаїлі (довідка №59 від 06.04.2005 р.), рекомендації в частині формування товарного асортименту овочевої продукції агроформування (довідка №61 від 21.01.2005 р.). Теоретичні узагальнення, а також практичні аспекти функціонування регіонального овочевого ринку використовуються при викладанні дисципліни “Аналіз господарської і комерційної діяльності сільськогосподарських підприємств” у навчальному процесі Одеського державного аграрного університету (довідка №21 від 14.01.2005 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, присвяченим вивченню формуванню та функціонуванню регіонального ринку овочевої продукції. Наукові результати досліджень, наведені в дисертаційній роботі, отримані особисто автором.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати досліджень, що включені до дисертації, пройшли апробацію у навчальному процесі на економічному факультеті Одеського державного аграрного університету, оприлюднені автором на наукових конференціях професорсько-викладацького складу, наукових співробітників та аспірантів Одеського державного аграрного університету за підсумками щорічних наукових досліджень (м. Одеса, 1993; 1997; 2002; 2003; 2004; 2005 рр.); 2 Міжнародній науково-практичній конференції “Ринкові відносини в АПК: здобутки, проблеми, перспективи” (16-17 вересня 2003 р., м. Одеса); 2 Всеукраїнській науково-практичній конференції “Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи їх вирішення” (22 березня 2004 р., м. Дніпропетровськ); Міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічні проблеми села в пореформений період” (24-25 вересня 2004 р., м. Миколаїв); Міжнародній науково-практичній конференції “Ринкові трансформації та розвиток продуктивних сил аграрного сектора” (5-6 жовтня 2004 р., м. Харків); 10 Міжнародної науково-методичної конференції “Управління якістю підготовки фахівців” (25-27 травня 2005 р., м. Одеса).

Публікації. Теоретичні і практичні результати дисертаційних досліджень опубліковані в фахових виданнях в 10 наукових працях загальним обсягом 3,6 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 230 найменувань та 8 додатків. Повний обсяг дисертації 167 сторінки. Дисертація містить 48 таблиць, 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі **“Теоретико-методологічні основи розвитку регіонального овочевого ринку”** уточнено сутність регіонального овочевого ринку, його основні складові та умови функціонування, з’ясовано особливості розвитку ринку овочів в пореформений період, а також висвітлено роль державного регулювання у формуванні та функціонуванні овочевого ринку.

Дослідження показали, що поняття “ринок” є одним з найбільш широко вживаних у нашому суспільстві. Це пояснюється тим, що формування ринкового середовища, яке нині відбувається в Україні, прямо чи побічно торкається кожної людини. Населення країни проходить адаптацію до існування в ринкових умовах, які характеризуються вільним рухом товарів, конкуренцією, дійовим механізмом ціноутворення на основі попиту і пропозиції, відносною пріоритетністю інтересів споживачів, спрямованістю господарюючих суб’єктів на отримання максимальних прибутків.

Теорія розвитку ринку відображає історичні умови становлення економічної науки, яка розпочинала шлях з емпіричного розуміння економічних явищ. На думку лінгвістів слово “ринок” належить до запозичень з германських мов і походить від слова “ринг”, що означає “кільце, коло, площа”. У слова “базар” зберігається старе його значення – торгівля продуктами харчування або предметами широкого вжитку, яка відбувається у певні дні тижня на площі або в спеціально збудованому приміщенні.

У визначеннях науковців проявляються відмінності, які показують, що тлумачення ринку постійно розширюється та поглиблюється, закладаючи основу розвитку відповідної наукової категорії. Узагальнення існуючих підходів щодо її визначення дають підстави для висновку щодо того, що сучасний ринок являє собою складне економічне явище.

Започатковуючи процес суспільного відтворення, товарне виробництво виступає однією з основних складових ринку. Виробнича сфера наповнюється конкретними економічними секторами, виробнича та послуги яких формують відповідні ринки. Аграрний ринок є складним та багатограним, бо його формують зерновий, овочевий, цукробуряковий, олійний, виноградний, молочний, м’ясний та інші, де виробнича кожного мають своє функціональне призначення, характерні риси та вимоги щодо переробки, зберігання, фасування, пакування, сертифікації, маркування, транспортування, продажу тощо. Ринок овочів доцільно виділити як самостійний. Підставою для його виокремлення слугує масштаб виробництва – значні загальні обсяги виробленої продукції та стала участь в цьому процесі всіх регіонів країни. Виділяє даний ринок надзвичайно велика різноманітність продуктів, які відносяться до групи овочевих,

включаючи їх консерви та соління. Вагомість овочевого ринку суттєво визначається незамінністю овочів для самого існування людини.

Просторове розміщення виробництва і збуту продукції овочівництва слугує вагомим аргументом стосовно структуризації за територіальною ознакою овочевого ринку. При цьому його основу створюють локальні ринки, які, в свою чергу, формують базу овочевих регіональних ринків. Консолідація ринків регіонів формує національний овочевий ринок, що є складовою загального світового ринку овочів (рис. 1).

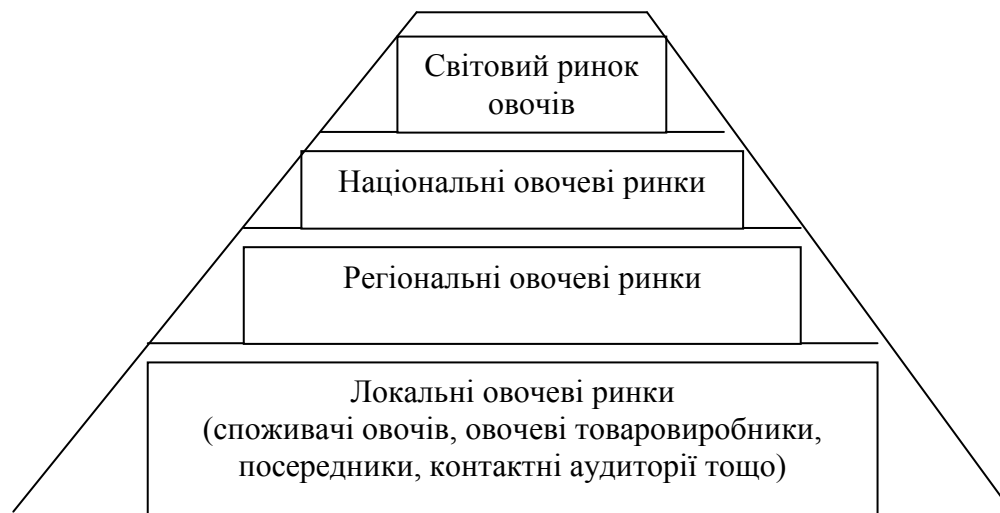

Рис. 1 Вертикальна структура овочевого ринку

Проведені дослідження дозволяють зробити наступні узагальнення: по-перше, регіональний овочевий ринок являє собою сукупність економічних взаємовідносин між виробниками та споживачами з приводу купівлі та продажу продукції овочівництва в межах певної території, що має природнокліматичні, соціально-економічні, політико-правові, історичні та етнографічні особливості; по-друге, забезпечуючи остаточне визначення вартості овочевих товарів, ринок підтримує безперервність процесу суспільного овочевого відтворення; по-третє, ринкова конкуренція спонукає товаровиробників до зниження витрат виробництва та збуту овочевої продукції, сприяючи підвищенню її якості; по-четверте, сучасний ринок посилює контролюючу та регулюючу функції з боку споживачів щодо кількісних, якісних та цінових параметрів виробництва овочевої продукції.

Специфіка овочевого ринку пов'язана з особливостями овочів як товарної продукції, що має певні споживчі властивості. Вони впливають на весь шлях реалізації даного продукту, який починається постановкою господарюючим суб'єктом ринкової цілі, виробництва овочів, їх товароруху, комунікації, цінової політики, продажу, післяпродажного обслуговування клієнтів і кінцевого споживання.

Створення рівних економічних умов, за яких галузі економіки мали б можливість одержувати рівновеликі прибутки на одиницю направлених у

виробництво ресурсів, включаючи землю, при удосконаленні державної підтримки сільського господарства через концентрацію видатків державного бюджету на загальне державне регулювання аграрного ринку, забезпечення села сучасною технікою, мінеральними добривами, висококваліфікованими кадрами; розвиток найбільш важливих аграрних галузей, вирішення соціальних проблем на селі виступають основними положеннями щодо використання зарубіжного досвіду державного регулювання овочевого ринку в Україні.

У другому розділі **“Овочевий ринок Одещини: передумови становлення, стан та тенденції розвитку”** розглянуті передумови становлення овочевого ринку регіону, визначені роль і місце Одеського регіону в овочевому господарстві України, з'ясовані складові формування пропозиції на овочевому ринку регіону.

Дослідження показали, що маючи надійну індустріальну базу і відповідну їй велику чисельність зайнятого в промисловості працівників, для задоволення їх потреб в овочевій продукції Одещина об'єктивно вимагає масштабного за обсягами та різноманітного за асортиментом виробництва овочів.

Займаючи у 2003 р. в структурі посівних площ менше 5 %, овочі, картопля та баштанні культури складають в структурі валової продукції сільського господарства Одеської області 14,4 %. При цьому за останні чотири роки питома вага валової продукції названих культур завжди перевищувала 10 %. Тобто використовуючи менше 5 % земельних ресурсів, галузь приймає участь в постачанні понад 10 % всієї валової продукції сільського господарства. Оскільки за даним показником Одещина має в Україні сьоме місце, при першому місці за земельною площею та четвертому за зрощувальною, то це підтверджує важливу роль і значні перспективи розвитку овочівництва в регіоні і країні, а також сприятливі передумови становлення овочевого ринку.

Одеська область займає 12 місце серед регіонів країни з рівня споживання овоче-баштанної продукції на одну особу (113,4 кг). Даний показник у 2003 р. відбивав середній по Україні рівень споживання – 113,6 кг. За обсягами виробництва овочів, масштабами їх посівних площ, питоною вагою в структурі посівів, а також за споживанням овочевої продукції однією особою Одеська область знаходиться на рівні, який відповідає середнім значенням по країні в цілому. Якщо виходити з наявного ресурсного аграрного, промислового, рекреаційного та споживчого потенціалу Одещини, то ефективність функціонування її овочевого ринку необхідно підвищувати.

Формування пропозиції на овочевому ринку відбувається за рахунок переходу до інтенсивного ведення галузі. Про вплив інтенсифікації виробництва овочів на формування овочевої ринкової пропозиції свідчить групування сільськогосподарських підприємств, які займаються овочівництвом в приміській зоні і знаходяться в Біляївському, Комінтернівському та Овідіопольському районах Одеської області (табл. 1).

Виявлено чіткий взаємозв'язок показників інтенсифікації, урожайності та економічної ефективності виробництва овочів. Аналіз показує, що з підвищенням інтенсифікації виробництва овочів зростає урожайність. Так, в 1 групі

господарств результативність використання землі під овочами мінімальна і складає всього 130, 8 ц/га, що більш ніж в 1,5 рази нижче значення показників підприємств 3 групи.

Таблиця 1

Вплив рівня інтенсивності на економічну ефективність овочівництва в сільськогосподарських підприємствах приміської зони м. Одеси* (у середньому за 2001-2003 рр.)

Показники	Групи підприємств за рівнем поточних витрат на 1 га площі овочевих посівів, грн.			По всіх підприємствах
	1	2	3	
	до 1000	1001-4000	понад 4000	
Кількість підприємств в групі	6	9	5	20
Поточні витрати на 1 га овочів, грн.	290,2	2254,7	4352,7	2461,0
Площа овочів, га	91,0	129	146	121,6
Урожайність, ц/га	130,8	178,5	203,5	175,3
Трудомісткість 1 ц, люд.-год.	1,97	2,03	2,71	2,26
Собівартість 1 ц, грн.	12,2	12,6	21,4	14,0
Рентабельність, %	-0,5	10,7	12,0	11,0
Прибуток (збиток) на 1 га овочів, грн.	-1,47	243,23	523,69	270,6

* – Біляївський, Комінтернівський, Овідіопольський райони

Аналіз даних показує, що інтенсифікація овочівництва пов'язана з ростом трудомісткості і собівартості продукції, яка зростає. Проте для підприємства такий підхід є цілком прийнятний. Адже зростають при цьому рівень рентабельності та вихід прибутку на 1 га овочів. Так, низькому рівню інтенсифікації виробництва овочів в першій групі відповідає збитковість галузі. Тоді як при зростанні поточних витрат на 1 га овочів, в другій та третій групах отримано прибуток, значення якого при підвищенні інтенсифікації зростає. Відповідно підвищується рентабельність виробництва і збуту овочів.

На практиці необхідність інтенсифікації галузі підтверджує ведення овочівництва СТОВ “Агрофірма Петродолинське” Овідіопольського району. Маючи в окремі роки найвищі поточні витрати на 1 гектар овочів (до 4,9 тис. грн.) господарство досягає урожайності біля 350 центнерів, отримує прибутку від продажу понад 400 тис. грн. при рентабельності понад 210 %. В ТОВ “Дружба народів” Біляївського району, яке за інтенсифікацією овочівництва також належить до третьої групи, урожайність наближається до 170 ц/га, прибуток від продажу овочів складає біля 200 тис. грн., рентабельність – понад 50 %.

Для визначення тісноти зв'язку показника ефективності виробництва овочів з дією незалежних факторів, на основі 20 приміських агроформувань з

використанням методу господарство-років, розраховувалася модель множинної регресії. Оскільки результативні перемінні мають в наявності від'ємні значення, то перевага при виборі була надана лінійному, а не степеневому рівнянню. В якості результативного показника виступає прибуток від продажу овочів з 1 гектара (Y - прибуток з 1 га овочів, грн.). Незалежними факторами виступали: X_1 – урожайність овочів, ц/га; X_2 – трудомісткість 1 ц овочів, люд.-год.; X_3 – поточні затрати на 1 га овочів, грн.

При розрахунку отримано наступну кількісну залежність:

$$Y = -745,3 + 5,4X_1 - 9,23X_2 + 0,05X_3.$$

Коефіцієнт кореляції ($R = 0,78$) підтверджує наявність тісного зв'язку між результативним показником та незалежними факторами. Розрахований коефіцієнт детермінації ($D = 0,78$) показує, що в загальній варіації отриманий прибуток з 1 гектара овочів на 60,8 % визначається вибраними факторами.

З метою виявлення впливу абсолютних розмірів посіву овочевих культур на економічну ефективність ведення галузі проведено групування виділеної сукупності господарств приміської зони м. Одеси (табл. 2). Розподіл підприємств по групах показав, що більшість з них обмежилась посівами овочів менше 100 га. Таких господарств виявилось 9. Найменше господарюючих суб'єктів (всього 4) з площею овочів понад 200 га. Аналіз результатів групування засвідчує, що з нарощуванням площ господарства підвищують урожайність овочевих культур.

Таблиця 2

Вплив площ посівів овочів на економічну ефективність галузі в сільськогосподарських підприємствах приміської зони м. Одеси (у середньому за 2001-2003 рр.)

Показники	Групи підприємств за площею овочевих посівів, га			По всіх підприємствах
	1	2	3	
	до 100	101-200	понад 201	
Кількість підприємств в групі	9	7	4	20
Площа посіву овочів, га	55,2	143,4	234,3	121,6
Поточні витрати на 1 га овочів, грн.	1185,5	2559,1	3016	2461,0
Урожайність, ц/га	76,2	195,2	205,3	175,3
Трудомісткість 1 ц, люд.-год.	2,19	3,40	1,42	2,26
Собівартість 1 ц, грн.	15,55	13,11	14,69	14,0
Рентабельність, %	6,6	2,7	19,6	11,0
Прибуток на 1 га овочів, грн.	78,4	69,2	591,1	270,6

Виявлено, що агроформування, які мають понад 201 га овочів, досягають максимального рівня економічної ефективності. Рентабельність виробництва овочевої продукції в даній групі становить 19,6 %, а 1 га овочів приносить

підприємствам 591,1 гривні прибутку, що в 7,5 рази більше ніж в першій групі та у 8,5 рази перевищує аналогічне значення господарств другої групи. Таким чином, орієнтація на нарощування площ посівів овочів понад 200 га позитивно відбивається на ринковій діяльності підприємств.

Дослідження показують, що при вирощуванні овочів великі сільськогосподарські підприємства в останні роки орієнтуються на підвищення їх урожайності, тоді як в господарствах населення нарощування обсягів виробництва відбувається переважно за рахунок розширення овочевих площ. Перспективам агропідприємств у формуванні ринкової пропозиції овочевої продукції сприяють великі земельні масиви, можливість використовувати овочеві сівозмін, техніко-технологічне забезпечення овочевого виробництва, кваліфікаційний рівень спеціалістів, усвідомлення політичними силами важливості збереження цілісних господарських комплексів агроформувань.

У третьому розділі - **“Перспективні напрями розвитку регіонального овочевого ринку”** на середньостроковий період опрацьовано сценарій формування попиту та удосконалення кон’юнктури регіонального овочевого ринку, визначено підходи щодо раціоналізації товарної овочевої політики регіону, розглянуто інноваційно-інвестиційні перспективи розвитку регіонального овочевого ринку, розраховано оптимальну структуру виробництва та розподілу овочів в агроформуванні.

Розрахунок попиту на овочеву продукцію в Одеській області на середньострокову перспективу проводився згідно моделі раціонів для різного рівня фізіологічного забезпечення людини за мінімальним і раціональним обсягами та наявним населенням регіону. Приймалося до уваги рекомендовані пропорції щодо свіжих овочів, овочевих консервів, овочів інших способів заготівлі, а також баштанних, які можуть перераховуватися в свіжі овочі, згідно раціону в кілограмах на одну людину (табл 3).

Таблиця 3

Річна потреба і фактичне виробництво овочевої продукції по Одеській області за різних моделей раціонів харчування

Види продукції	Раціон, кг на 1 особу			Обсяг виробництва продукції, т		
	мінімальний	раціональний	факт за 2001-2003 рр.	мінімальний	раціональний	факт за 2001-2003 рр.
Свіжі овочі	86,6	125	96,9	209485	302375	351200
Овочеві консерви	10,3	23	15	24915	55637	36857
Овочі інших способів заготівлі	0	4	3,3	0	9676	8111
Баштанні	12,7	18	6,1	30721	43542	14800

Динаміка споживання овочевої продукції свідчить, що надмірного споживання овочів досліджуваний регіон не має. Навіть при максимальних валових зборах овочів, споживання овочевої продукції по Одеській області менше за раціональні обсяги. Тому важливо формувати стратегію подальшого

нарошування виробництва овочів. При цьому їх надлишок може бути реалізований за межами регіону. Адже у 2003 р. споживання овочів однією особою в багатьох регіонах країни було меншим ніж на Одещині.

Дослідження показують, що агроформування активно здійснюють пошук найбільш вигідних покупців (табл. 4). Аналіз свідчить, що найбільші втрати понесли переробні підприємства. Їх питома вага в загальному обсязі реалізації зменшилась до 4%. На 20,1 пунктів скоротилась продаж овочів підприємствами на ринку. І хоча більше четвертої частини овочевої продукції у 2003 р. було продано через власні торговельні точки, різке зменшення їх питомої ваги в загальному обсязі засвідчує зниження інтересу підприємств до своєї торговельної мережі. Поступово відмовляються підприємства від продажу овочів населенню через систему громадського харчування та в рахунок оплати праці, а також через бартерні схеми. Місце переробних підприємств та продажу овочів на ринках займає реалізація здебільшого посередницьким структурам.

Таблиця 4

Реалізація овочів сільськогосподарськими підприємствами за каналами збуту в Одеській області, %

Канали збуту	Роки					2003 р. (+)(-) до 1995 р.
	1995	2000	2001	2002	2003	
Переробним підприємствам	34,9	5,0	0,6	0,4	4,0	-30,9
На ринку	46,5	44,1	39,1	21,3	26,4	-20,1
Населенню через систему громадського харчування та в рахунок оплати праці	12,3	27,1	22,0	10,7	9,3	-3,0
Видано пайовикам в рахунок орендної плати	0	3,1	1,9	1,7	1,5	+1,5
Бартер	6,3	20,7	11,8	10,9	0,7	-5,6
За іншими каналами	0	0	24,6	55,0	58,1	+58,1

Проте такі структурні зрушення не поліпшують економічну ефективність ведення овочівництва. Бо індекс цін реалізації овочевої продукції в останні роки не перевищував 5%. Прирости цін реалізації овочів не могли компенсувати втрати, які мали місце за даний час від інфляційних процесів. А тому виробництво і збут овочів перетворювалися у збитковий вид аграрного підприємництва. Цьому не зарадило і те, що бірж в регіоні збільшилась до 30, з яких майже 2/3 товарні та товарно-сировинні й універсальні, в тому числі – агропромислова біржа.

Пропонується формування регіонального овочевого ринку, який виступає організатором руху овочевої продукції та її переробки в регіоні від виробника до покупця. В переважній більшості учасники оптового ринку свою діяльність мають будувати на основі торгових угод, де передбачаються графіки поставок овочевої продукції конкретних обсягів, якості, ціни, форм оплати, перелік відповідних послуг та умов їх здійснення тощо. Наводяться також основні операції, що виконуються на такому ринку, а також відповідні структурні підрозділи, які формують його організаційну побудову (рис. 2).

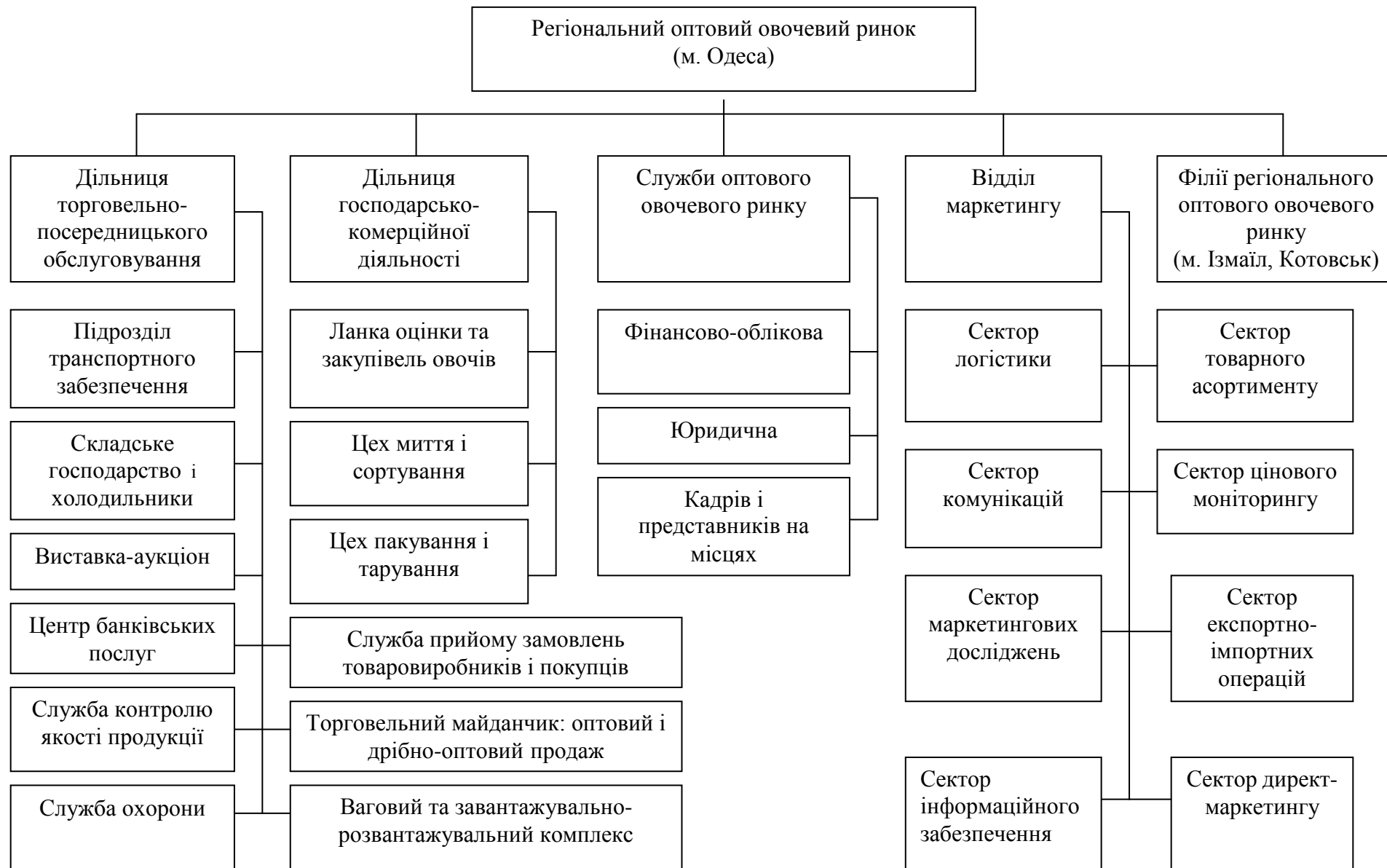

Рис. 2 Проект організаційної структури регіонального оптового овочевого ринку

Створення регіонального оптового овочевого ринку доцільно здійснювати у певній послідовності. На першому етапі необхідно сформувати дільницю торговельно-посередницького обслуговування у складі торговельного майданчика (тут має проводитися оптовий і дрібно-оптовий продаж), підрозділу транспортного забезпечення, складського господарства і холодильників, служби охорони, служби контролю якості продукції. Важливо також побудувати ваговий та завантажувально-розвантажувальний комплекс і створити службу замовлень товаровиробників і покупців. Тут же формуються служби оптового овочевого ринку – фінансово-облікова та юридична; а також – служба маркетингу у складі секторів: маркетингових досліджень, товарного асортименту, цінового моніторингу.

На другому етапі формуються філії оптового овочевого ринку, які повинні знаходитися в північній та південній частині області, зокрема в містах Котовськ та Ізмаїл. За необхідності та при розширенні торговельної діяльності філії можуть відкриватися і в інших районних центрах та населених пунктах області. Діяльність дільниці торговельно-посередницького обслуговування повинна посилити організована в її складі виставка-аукціон. Відділ маркетингу на другому етапі повинен сформувати сектори – логістики, комунікацій, інформаційного забезпечення, директ-маркетингу. Водночас служби оптового ринку розширюються за рахунок виокремлення в самостійну цільну структурну одиницю відділу кадрів та представників на місцях. На третьому етапі завершується організаційне формування дільниці торговельно-посередницького обслуговування за рахунок створення центру банківських послуг. Те ж відбувається з відділом маркетингу. Він доповнюється сектором експортно-імпортних операцій. На цьому етапі доцільно створити дільницю господарсько-комерційної діяльності у складі ланки оцінки та закупівель овочів, цеху миття і сортування, цеху пакування і тарування.

При постійному за останні три роки зростанні в господарський комплекс Одеської області інвестицій (зросли на 838 млн. грн.), проте їх приріст в сільське господарство становив лише 11 млн. грн. У звітному році частка інвестицій аграрного сектора найнижча за період дослідження – 3 %. За винятком готельного та ресторанного бізнесу, сільське господарство поступається всім іншим секторам економіки.

Аналогічна картина має місце і в розрізі прямих іноземних інвестицій. Загальні обсяги вкладень в області зростають, тоді як в сільське господарство у 2003 р. надійшло менше коштів, ніж у 2001 р. (на 200 тис. дол. США). Зменшилась також для аграрного сектора в загальному обсязі і частка іноземних інвестицій. Вона у 2003 р. становила всього 1,4%.

Зрошувальна система досліджуваної території Одеського регіону знаходиться в задовільному стані. Проте її ефективне використання вимагає насичення відповідною сучасною дощувальною технікою та інвестиційних вкладень на підтримку в робочому стані й розширення площ зрошувальної мережі. Доцільно також збільшувати площі овочів крапельного зрошення. Проведення названих заходів гарантує задоволення потреб не тільки жителів

Одещини у свіжій високоякісній овочевій продукції, а й її промислову переробку та експорт за межі країни.

На матеріалах сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю “Агрофірма Петродолинське” Овідіопольського району Одеської області розраховано оптимальну структуру обсягів виробництва, продажу та розподілу агропродукції, в тому числі основної овочевої (помідор, капусти, огірків, моркви). Визначено оптимальну структуру використання орної землі, включаючи овочеву сівозміну. Розраховані параметри ринкової діяльності забезпечують господарству щорічне отримання понад 3,5 млн. грн. прибутку.

ВИСНОВКИ

1. Регіональний овочевий ринок являє собою сукупність економічних взаємовідносин між виробниками та споживачами з приводу купівлі та продажу продукції овочівництва в межах конкретної території, що має певні особливості. Забезпечуючи остаточне визначення вартості овочевих товарів, ринок підтримує безперервність процесу суспільного овочевого відтворення, а ринкова конкуренція спонукає товаровиробників до зниження витрат на виробництво та збут овочевої продукції, сприяючи підвищенню її якості. Сучасний ринок посилює контролюючу та регулюючу функції з боку споживачів щодо кількісних, якісних та цінових параметрів виробництва овочевої продукції.

2. Особливостями сучасного становлення регіонального овочевого ринку виступають: значний вплив глибинної соціально-економічної трансформації вітчизняного села; участь у формуванні ринку овочів юридичних та фізичних осіб, які представляють різні форми власності і господарювання; посилення інтеграції науки та практики виробництва, переробки і продажу овочів при зростанні впливу інноваційної діяльності; специфічні відмінності овочів як товару; посилення економічної глобалізації; значне розшарування населення за рівнем грошових доходів.

3. Високоєфективне функціонування регіонального овочевого ринку передбачає активне державне регулювання, спрямоване на формування сприятливих умов для виробництва і збуту овочів товаровиробниками різних форм власності та господарювання. Необхідність цілеспрямованої державної регуляторної політики щодо розвитку ринку овочів зумовлена соціально-економічною вагомістю овочевої продукції.

4. Використання в Україні зарубіжного досвіду державного регулювання овочевого ринку передбачає: створення рівних економічних умов, за яких галузі економіки мали б можливість одержувати рівновеликі прибутки на одиницю направлених у виробництво ресурсів, включаючи землю; удосконалення державної підтримки вітчизняного сільського господарства через концентрацію видатків державного бюджету на загальне державне регулювання аграрного ринку; забезпечення агровиробників сучасною технікою, мінеральними добривами, професійно підготовленими кадрами; пріоритетний розвиток

найбільш важливих аграрних галузей; вирішення соціальних проблем на селі тощо.

5. Природно-кліматичні умови Одеської області загалом сприятливі для вирощування різноманітної овочевої продукції. Існуючі економічні, рекреаційні, культурні, побутові, лікувально-профілактичні та інші соціальні складові регіону при високому рівні концентрації населення в містах та селищах міського типу виступають загалом стимулюючим чинником розвитку регіонального овочевого ринку. Його найважливішу складову – ведення овочевого виробництва згідно сучасних вимог гарантує висококваліфіковане кадрове забезпечення. Високоєфективний розвиток виробництва, переробки і збуту овочевої продукції з позицій регіональної виробничої системи виступає об'єктивною умовою її соціально-економічного прогресу.

6. В сфері виробництва овочевої продукції відбулися радикальні зміни. Якщо раніше в абсолютних і відносних величинах домінували великі сільськогосподарські підприємства – на них приходилося біля 82 % виробленої овочевої продукції, а частка господарств населення була незначною (18,4 %), то нині положення зовсім інше. Питома вага господарств населення у виробництві овочів складає 65,8 %, а на долю сільськогосподарських підприємств приходить лише 34,2 %.

7. Перспективам великих сільськогосподарських підприємств у формуванні ринкової пропозиції овочевої продукції сприяють великі земельні масиви, можливість використовувати овочеві сівозмін, збільшення доступності фінансово-кредитних ресурсів, техніко-технологічне забезпечення овочевого виробництва, кваліфікаційний рівень спеціалістів овочівництва, усвідомлення різними політичними силами важливості збереження цілісних господарських комплексів великих агроформувань. Накопичений досвід ведення овочівництва в попередні реформування роки, науково-технологічний рівень організації виробництва та людський капітал дають підстави стверджувати про значні перспективи збільшення вагомості пропозиції овочів на регіональному і національному ринках державними сільськогосподарськими підприємствами. Виробництво овочевої продукції в фермерських господарствах Одеської області не відноситься до пріоритетних напрямів агропродовольчої діяльності.

8. В Одеській області, згідно моделі раціонів для різного рівня фізіологічного забезпечення людини, в перерахунку на свіжі овочі потреби населення регіону за мінімальними обсягами споживання загалом задовольняються. Проте, споживаючи щонайбільше 113,4 кг овочевої продукції в розрахунку на одну особу та займаючи за цим показником 12 місце серед регіонів країни, Одещина не досягає раціонального рівня споживання овочів.

9. Зростання ринкового попиту на овочеву продукцію має перспективи за умови розв'язання демографічної кризи через подолання тенденції природного скорочення чисельності населення завдяки заходам, стимулюючих підвищення народжуваності. В цій же площині знаходиться вирішення проблеми низької платоспроможності, яка також формує ринковий попит на овочеву продукцію. Соціально-економічна політика держави повинна бути зорієнтована на

підвищення добробуту населення через ріст реальної заробітної плати. Особливо це стосується працівників, зайнятих в сільському господарстві. Доцільно вирівнювати також в сторону підвищення рівень заробітної плати працівників різних регіонів країни.

10. Товарна політика овочевого ринку регіону відбувається через розвиток різних організаційно-правових форм аграрного виробництва. Слід очікувати, що саме їх різноманітність буде визначальною рисою пореформеного етапу. Конкуренція в подальшому між овочевими товаровиробниками диктуватиме стратегічний вибір щодо посіву та набору асортиментної групи овочевих культур. Активна цілорічна ринкова діяльність регіональних агровиробників овочевої продукції сприятиме оптимізації грошових надходжень від збуту овочів та слугуватиме надходженню додаткових доходів та прибутків.

11. Виробництва екологічно чистої овочевої продукції в Одеській області має значні перспективи. Вони ґрунтуються на сприятливих для ведення такого овочівництва природнокліматичних умовах, зростаючій потребі залучення до аграрного виробництва додаткових трудових ресурсів при їх вивільненні внаслідок соціально-економічних трансформацій села, успадкованих традиціях вирощування овочів в господарствах різних форм власності і господарювання. Для успішного розвитку виробництва екологічно чистої овочевої продукції необхідно здійснити організаційно-економічні заходи, основні з яких включають: розробку комплексної програми екологізації розвитку регіонального овочівництва; формування обласної інфраструктури та відповідних ланок з сертифікації і гарантування якості екологічно чистої овочевої продукції; економічне стимулювання через бюджети різних рівнів виробництва, переробки та продажу екологічно чистих овочів; маркетинговий пошук відповідних споживчих сегментів регіонального, національного та світового ринків; інформаційне забезпечення населення щодо переваг відповідної продукції.

12. Наявний ресурсний потенціал овочівництва та його структура є факторами, що вимагають значних зусиль в інноваційно-інвестиційній діяльності для зупинення негативної регресії матеріально-технічної бази та проведення структурної трансформації основних засобів. Зрошувальна система Одеського регіону, включаючи крапельне зрошення, знаходиться в задовільному стані. Проте її ефективне використання вимагає насичення відповідною сучасною дощувальною технікою та нової інноваційно-інвестиційної регіональної політики, спрямованої на підтримку в робочому стані і розширення площ зрошувальної мережі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Дмитрийчук Г.П., Радутная Е.В. Хозрасчетный доход в колхозах // Совершенствование экономического механизма хозяйствования в сельскохозяйственных предприятиях Юга Украины. Сборник научных трудов / Одесса: Одесский сельскохозяйственный институт, 1989. – С. 105-109. (Особисто автору належить: вступ, аналітична складова).

2. Лушук А.П., Дмитрійчук Г.П. Жизнеобеспеченность экономической системы АПК при переходе к рынку // Совершенствование экономических методов хозяйствования АПК Юга Украины. Сборник научных трудов/ Одесса: Одесский сельскохозяйственный институт, 1993. – С.4-6. *(Дисертанту належить: з'ясування ринкових відносин в АПК).*
3. Дмитрійчук Г.П. Значення кредитних спілок в розвитку фінансово-кредитних відносин в АПК // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Економічні науки. Випуск № 6 (13). – Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2001. – С. 131-134.
4. Дмитрійчук Г.П. Економічна ефективність виробництва овочів в Одеському регіоні // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Економічні науки. Випуск 16. – Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2002. – С. 41-45.
5. Дмитрійчук Г.П. Маркетинг овочевої продукції // Вісник аграрної науки Причорномор'я. Збірник наукових праць. Випуск 2(26). Том 2. – Миколаїв: Миколаївський державний аграрний університет, 2003. – С. 93-101.
6. Дмитрійчук Г.П. Шляхи розвитку овочівництва Одещини // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Економічні науки. Випуск 22. – Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2003. – С. 147-150.
7. Дмитрійчук Г.М. Підвищення економічної ефективності виробництва та переробки овочів // Економіка АПК. – 2004. - № 2. С. 61 – 64.
8. Дмитрійчук Г.П. Сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва в Одеському регіоні // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 192, Т. 111. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет, 2004. – С. 688-693.
9. Дмитрійчук Г.П. Екологізація виробництва овочів як складова продовольчого забезпечення населення регіону та країни // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Економічні науки. Випуск 27. – Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2005. – С. 80-82.
10. Петруня Н.В., Дмитрійчук Г.П. Застосування економіко-математичних методів у прогнозуванні розвитку овочепродуктового підкомплексу АПК // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Економічні науки. Випуск 27. – Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2005. – С. 181-184. *(Дисертанту належить: вступ, аналіз останніх досліджень, висновки).*

Тези наукової конференції:

11. Лобунец А.Г., Дмитрійчук Г.П. Хозрасчетный доход – объект экономического интереса производственного коллектива // Перестройка и общественные науки к 125-летию Одесского государственного университета. Тезисы докладов и выступлений на юбилейной научной конференции кафедр общественных наук. – Одесса: Одесский государственный университет им. И.И.Мечникова, 1990. – С. 122-123. *(Дисертанту належить: вступ, аналітична складова).*

АНОТАЦІЯ

Атамась Г.П. Формування і функціонування регіонального ринку овочевої продукції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК. – Миколаївський державний аграрний університет, Миколаїв, 2005.

В дисертації подаються теоретико-методологічні та прикладні основи формування і функціонування регіонального ринку овочевої продукції. Визначено передумови становлення овочевого ринку регіону. З'ясовано роль і місце Одеського регіону в овочевому господарстві України. Розкрито основні складові формування пропозицій на регіональному овочевому ринку. Висвітлено перспективи формування попиту та можливості удосконалення кон'юнктури регіонального ринку овочів. Визначено основні напрями раціоналізації товарної овочевої політики регіону, значні перспективи розвитку якої реальні за умови прийняття участі в цьому процесі різних організаційно-правових форм аграрного виробництва.

Різноманітність суб'єктів ринкової діяльності овочевого ринку є визначальною рисою його сучасного становлення. При виборі стратегічних орієнтирів стосовно посівів та асортиментного складу овочевих культур важливе значення має конкурентоспроможність товаровиробників. Встановлено наявність можливостей в Одеській області виробництва екологічно чистої продукції, якому сприятиме: розробка комплексної програми екологізації розвитку регіонального овочівництва; формування обласної інфраструктури та відповідних ланок з сертифікації і гарантування якості екологічно чистої овочевої продукції; економічне стимулювання через бюджети різних рівнів виробництва, переробки та продажу екологічно чистих овочів; маркетинговий пошук відповідних споживчих ринкових сегментів; інформаційне забезпечення населення щодо переваг відповідної продукції. Обґрунтовано перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку регіонального овочевого ринку.

Ключові слова: ринок, регіон, овочевий ринок, формування попиту, формування пропозиції, державне регулювання, кон'юнктура ринку, овочева товарна політика.

АННОТАЦИЯ

Атамась Г.П. Формирование и функционирование регионального рынка овощной продукции. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 – экономика сельского хозяйства и АПК. – Николаевский государственный аграрный университет, Николаев, 2005.

Диссертация посвящена вопросам обоснования путей повышения эффективности формирования и функционирования регионального рынка овощной продукции. В первом разделе “Теоретико-методологические основы развития регионального овощного рынка” уточняется сущность регионального овощного рынка, его основные составляющие и условия функционирования, выясняются особенности развития рынка овощей на пореформенном этапе, а также находят место отражение вопросов роли государственного регулирования в процессе формирования и функционирования овощного рынка. Исследования показывают,

что отличительные черты современного становления регионального овощного рынка обусловлены существенным влиянием на это явление таких факторов, как радикальная социально-экономическая трансформация отечественного села; участие в формировании рынка овощей физических и юридических лиц, где последние представляют различные формы собственности и хозяйствования; усиление интеграции науки и практики при производстве, промышленной переработке и продаже овощей с усилением воздействия инновационной деятельности; специфика овощей как товара; усиление экономической глобализации; значительное разделение населения по уровню денежных доходов.

Во втором разделе “Овощной рынок Одещины: предпосылки становления, состояние и тенденции развития” определены предпосылки становления овощного рынка региона, установлены роль и место Одесского региона в овощном хозяйстве Украины, раскрыты основные составляющие формирования предложений на региональном овощном рынке, обозначены перспективы формирования спроса и возможности совершенствования конъюнктуры регионального рынка овощей, определены основные направления рационализации товарной овощной политики региона, значительные перспективы развития которой реальны при условии участия в этом процессе участников, принадлежащих к разным организационно-правовым формам аграрного производства. Исследования показывают, что в последние годы крупные сельскохозяйственные предприятия при выращивании овощей ориентируются на повышение их урожайности, тогда как в хозяйствах населения увеличение объемов производства осуществляется преимущественно за счет расширения площадей под овощными культурами. Перспективы агропредприятий в формировании рыночных предложений овощной продукции обусловлены большими земельными массивами, возможностями использования овощных севооборотов, технико-технологическим обеспечением овощного производства, квалификацией специалистов, пониманием разных политических сил важности сохранения целостности хозяйственных комплексов агроформирований.

В третьем разделе “Перспективные направления развития регионального овощного рынка” на среднесрочный период разработан сценарий формирования спроса и совершенствования конъюнктуры регионального овощного рынка, определены подходы относительно рационализации товарной овощной политики региона, рассмотрены инновационно-инвестиционные перспективы развития регионального овощного рынка. Исследования свидетельствуют, что разнообразие субъектов хозяйствования на овощном рынке является определяющей чертой его современного становления. При выборе стратегических ориентиров относительно посевов и ассортиментного набора овощных культур важное значение имеет конкурентоспособность товаропроизводителей.

Предлагается формирование регионального овощного рынка, который выступает организатором движения овощной продукции и ее переработки от производителя до потребителя. Преимущественное большинство участники оптового рынка свою деятельность могут строить на основе торговых соглашений, где предусматриваются графики поставок овощной продукции конкретных объемов, качества, цены, формы расчетов, перечень соответствующих услуг и условий их осуществления. Приводятся также основные операции, которые выполняются на таком рынке, а также соответствующие

структурные подразделения, которые формируют его организационное построение.

Установлено наличие возможностей производства в Одесской области экологически чистой продукции, которым будет благоприятствовать разработка комплексной программы экологизации развития регионального овощеводства; формирование областной инфраструктуры и соответствующих звеньев по сертификации и гарантированию качества экологически чистой овощной продукции с использованием бюджетов разных управленческих уровней экономическое стимулирование производства, переработки и продажи экологически чистых овощей; маркетинговый поиск соответствующих сегментов потребителей регионального, национального и мирового рынков; информирование населения относительно преимуществ данной продукции. Обоснованы перспективы инновационно-инвестиционного развития регионального овощного рынка.

Ключевые слова: рынок, регион, овощной рынок, формирование спроса, формирование предложений, государственное регулирование, конъюнктура рынка, овощная товарная политика.

SUMMARY

Atamas G.P. Formation and functioning of vegetable production regional market. – Manuscript.

The Thesis for a candidate degree in economic sciences, speciality 08.07.02 – economics of agriculture and APC. – Mykolaiv State Agrarian University, Mykolaiv, 2005.

In the dissertation theoretic-methodological and applied principles of formation and functioning of vegetable production regional market are given. Reasons of formation of regional vegetable market are determined. Role and place of Odessa region are elucidated in vegetable economy of Ukraine. Main composites of formation of propositions at the regional vegetable market are uncovered. Perspectives of formation of demand and opportunities of improvement of conjuncture of regional vegetable market are elucidated. Main directions of rationalization of goods vegetable policy of region are determined, considerable perspectives of its development are reality if in this process different organization-legal forms of agrarian production are taking part.

Variety of subjects of market activity of vegetable market is determined line of its modern formation. By choice of strategic orientatives of sowing and assortment composition of vegetable cultures important meaning have competitorable of goods maker. Presence of possibilities in Odessa region production of ecological clear goods, further for its: working of complex programme of ecologization of development of regional vegetable market; formation of region infrastructure and corresponding links by certification and quarantine of quality of ecological clear vegetable goods; economic stimulation through budgets of various levels of production, remakes and selling ecological clear vegetables; making search of corresponding purchasing capacity market segments; information securing of population by mainly corresponding goods. Perspectives of innovate-investment development of regional vegetable market.

Key words: market, region, vegetable market, formation of demand, formation of proposition, state regulation, conjuncture of market, vegetable goods policy.